

друкованою основою ілюстровані та мають допоміжні елементи. У них підібрані завдання, що дозволяють не тільки закріпити основні знання, уміння й навички з предмету, а й викликати інтерес до подальшого навчання. На першому уроці зошит допоміг здобувачам освіти швидко, легко та цікаво пригадати попередній матеріал і підготуватися до створення власного продукту (результату своїх знань) – «Інтелект-карти». На наступному уроці математики учням також потрібно було створити власну інтелект-карту, але матеріал вони мали повторити в усній формі за допомогою методу «Кубування». Наприкінці нашого дослідження ми виявили, що інтелект-карти здобувачів освіти з першого уроку більш змістовно наповнені, ніж з другого та мають завершений вигляд.

Із результатів нашого дослідження можна зробити висновок, що доцільно використовувати зошити із друкованою основою на уроках математики. Вони допомагають здобувачам освіти структурувати власні знання, пришвидшити навчальний процес та формувати вміння виділяти основну інформацію, що у подальшому допоможе у формуванні основних компетентностей, якими повинна володіти людина XXI століття.

Катерина САПРАНКОВА,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 2 курсу
факультету психолого-педагогічної освіти і мистецтв

Науковий керівник: **Анжеліка ЛЕСИК,**

к.пед.н., доцент (БДПУ)

**ВИХОВАННЯ МОРАЛЬНО-ВОЛЬОВИХ ЯКОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ
ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ НА ЗАНЯТТЯХ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ**

Фізична культура є найважливішим засобом виховання здобувачів початкової освіти, адже вона підвищує їхню соціальну активність, задовольняє моральні та естетичні якості та життєво важливу потребу у спілкуванні. Метою гармонійного розвитку особистості є реалізація запитів сучасного суспільства, а саме фізична підготовленість виконує умови цього розвитку. Пріоритетним питанням щодо виховання усебічно розвиненої особистості, у якій поєднуються духовне багатство, високі моральні якості і фізична досконалість постало саме перед фізкультурною освітньою галуззю. Завдяки фізичному вихованню вчителі формують у здобувачів загальнолюдські цінності, патріотизм, культуру, здоровий спосіб життя.

Саме фізкультурно-спортивна діяльність дає змогу розвивати в учнів духовність, морально-вольові якості особистості, а головним

завданням фізкультурної діяльності стає формування у здобувачів благородства, фізичної витривалості та енергії. На заняттях з фізичної культури виявляються такі людські якості як воля, характер, совість, чесність. Тому можна стверджувати, що це саме та діяльність, де в учнів усвідомлено формуються та проходять перевірку морально-вольові риси особистості, які є складником всебічного розвитку. Формування цих якостей під час занять у закладі загальної середньої освіти проводяться з урахуванням нових соціальних та економічних умов та за умов змін у навколишньому середовищі, у якому перебувають школярі.

Проблемою виховання морально-вольових якостей здобувачів початкової освіти на заняттях з фізичної культури займались багато науковців, а саме: А. Бойченко, Ю. Ковальова, А. Лайчук, О. Науменко, Т. Популященко, А. Федоренко, В. Ференц, Л. Чівуріна та інші.

Нам імponує думка А. Федоренко, що у сучасних умовах держава ставить пріоритетом фізичного виховання зміцнення психічного та фізичного здоров'я учнів. Саме такий підхід реалізується наразі в умовах Нової української школи. Науковиця наголошує, що вольові якості дитини повинні розглядатися у єдності з її фізичними можливостями. На її думку виховання морально-вольових якостей здобувачів освіти, формування у них фізичних здібностей здійснюється за допомогою виконання фізичних вправ. Ми погоджуємося з твердженням, що вправа може розглядатися як свого роду перешкода, що створює об'єктивні та суб'єктивні труднощі, при подоланні яких розвиваються моральні та вольові якості. Ми підтримуємо думку педагогині, що для того, аби виховання усебічно розвиненої особистості відбувалось на уроках з фізичної культури постійно – необхідно заздалегідь планувати систематичне підвищення рівня складності завдань, шляхом підбору вправ, які відповідають рівню підготовленості здобувачів [2, с. 114].

З огляду на це, ми підтверджуємо думки Т. Популященко, що для того, аби рівень складності завдань для учнів мав позитивний ефект – необхідно впроваджувати в освітній процес новітні оздоровчі технології, позакласну та позашкільну фізкультурно-спортивну діяльність, а також спортивно-масову роботу. На думку педагогині такі види роботи здатні розвивати у здобувачів характер, вольові якості, відповідальність, належне ставлення до оточуючого середовища, формує естетичний та здоров'язберезувальний погляд [1, с. 18].

Нам імponує думка Л. Чівуріної, що правильно організоване фізичне виховання сприятиме формуванню позитивних рис характеру здобувачів. Саме у процесі складної тренувальної або змагальної діяльності проходять перевірку та формуються моральні якості, загартування волі, набувається досвід правильної поведінки. Як стверджує педагогиня, від рівня вихованості учнів, їх організованості, наполегливості,

дисциплінованості – залежить процес виховання. Саме завдяки морально-вольовим якостям відбувається розвиток працьовитості, наполегливості, сила волі та інших позитивних якостей [4, с. 34–35].

Ми погоджуємося з думками науковиці, що моральне виховання здійснюється за допомогою таких засобів, як: переконання у контексті роз'яснення встановлених норм поведінки, диспути на етичні теми, наочний приклад, практичні привчання, заохочення, схвалення, подяка, покарання, зауваження та інших. Але найголовнішим засобом формування морально-вольових якостей у здобувачів на уроках з фізичної культури вона вважає метод практичного привчання, багаторазового повторення правильних дій та вчинків у конкретних умовах рухової діяльності. Саме багаторазове виконання вправ на уроках з фізичної культури сприяє вихованню впевненості у своїх силах, почуття власної гідності, волі та наполегливості у досягненні цілей [4, с. 36].

Разом з тим В. Ференц наголошує на тому, що мотиви та мета фізичного виховання більшою мірою залежатимуть від шкільних та родинних умов, організації практичної та пропагандистської діяльності у цьому напрямку. Сучасний підхід щодо впливу фізичної культури на морально-вольові якості особистості, на його думку, має враховувати такі принципи, як: комплексність, індивідуальність, інформативність та доступність. Ми погоджуємося із тим, що реалізація фізичного виховання має відбуватися саме завдяки знань про фізичну культуру, а розвиток позитивних якостей у здобувачів освіти будуть реалізовуватися завдяки пропаганді здорового способу життя, фізичного та морального росту особистості. Такий підхід відбуватиметься завдяки використанню наукових досягнень сучасної педагогіки та психології. На думку науковця, кожне завдання та вправу необхідно виконувати з метою одночасного впливу як на фізичний розвиток здобувачів, так і на морально-вольовий розвиток. Саме завдяки цілеспрямованому використанню фізичних вправ, організованих, доступній для учнів спортивної діяльності – відбувається гармонійний, сталий та позитивний розвиток особистості здобувачів початкової освіти [3, с. 214].

Отже, таким чином можна стверджувати, що виховання морально-вольових якостей здобувачів початкової освіти на уроках з фізичної культури мають соціальний та культурний аспекти, адже вони впливають на особистість учнів. Фізкультура діяльність спрямована на розвиток не тільки фізичних якостей, але і формує у здобувачів такі риси особистості як: наполегливість, відповідальність, воля, дисциплінованість та інше. Головною умовою усебічного розвитку моральних якостей особистості здобувачів початкової школи виступають саме вправи та завдання, які має організувати та проводити вчитель. З урахуванням засобів виховання, які буде

застосовувати вчитель на уроках з фізичної культури залежатиме, які якості особистості будуть розвиватися у дітей. Враховуючи принципи, якими будуть користуватися вчителі, які форми роботи вони будуть використовувати, чи будуть вони звертати увагу на пропаганду здорового способу життя – розвиватиметься не тільки дитина, але ціле покоління, яке буде умотивоване, активне та успішне, і яке буде задовольняти потреби сучасного суспільства та нашої держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Популященко Т. Л. Сучасні вимоги до навчально-виховного процесу з фізичного виховання учнів основної школи. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2019. № 4. С. 15–22.

2. Федоренко А. Ю. Формування фізичних і морально-вольових якостей дітей молодшого шкільного віку в процесі спортивної діяльності. *Засоби фізичного виховання у формуванні та укріпленні здоров'я підростаючого покоління* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Кривий Ріг, 22 лист. 2018 р. Кривий Ріг, 2018. С. 113–115.

3. Ференц В. Д. Роль фізичного виховання в процесі формування вольових якостей дітей старшого шкільного віку. *Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи* : матер. міжнар. наук.-практ. конф., м. Конін, 2019 р. Конін, 2019. С. 212–214.

4. Чівуріна Л. Г. Виховання моральних якостей на уроках фізичної культури. *Теорія і практика педагогічної освіти* : матер. наук. конф., м. Рівне, 15-16 жовт. 2021 р. Рівне, 2021. С. 34–37.

Катерина САПРАНКОВА,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 2 курсу факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв

Науковий керівник: **Лілія ЯРОЩУК,**

к.пед.н., доцент (БДПУ)

ОЗНАКИ ШКІЛЬНОЇ ТРИВОЖНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Сучасні діти живуть і розвиваються в глобальному інформаційному просторі. Головною метою освітніх закладів у нашому суспільстві є найбільш повне розкриття творчого потенціалу, природних здібностей вихованців, створення доброзичливої, творчої атмосфери, де враховувалися б інтереси та бажання дитини, створювалися умови для прояву самостійності, ініціативи, творчості, підготовка дитини до життя в суспільстві [4, с. 128].

Освітній процес у школі є невід'ємним, найважливішим етапом у житті кожного молодшого школяра. У цей час відбуваються формування вагомих